

Göre, Z. & Özkan, F. B. (2023). Ömer Seyfettin'in "Kaşağı" hikayesi üzerine metindilbilimsel bir inceleme. *International Journal of Language Academy*, 11 (5), 395-419.

Volume 11/5 December 2023

p. 395-419

Article History:

Received

16/11/2023

Accepted

16/12/2023

Available online

25/12/2023

ÖMER SEYFETTİN'İN "KAŞAĞI" HİKÂYESİ ÜZERİNE METİNDİLBİLİMSEL BİR İNCELEME

A Textlinguistic Study on Ömer Seyfettin's Story of Kaşağı

Zehra GÖRE¹

Fatma Betül ÖZKAN²

Öz

Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in "Kaşağı" hikâyesi, metindilbilimsel açıdan incelenmek üzere ele alınmıştır. Hikâye incelenirken, Halliday ve Hassan (1976), Dilidüzgün (2008) ile Torusdağ ve Aydın (2015)'dan hareketle metnin temel unsurlarına yönelik örnek bir model oluşturulmuş ve bu model dâhilinde metin çözümlenerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Metin çözümlenirken, yüzey ve derin yapı unsurları incelenmiş, ulaşılan bulgulardan hareketle bir bütüncül okuma yapılarak hikâyenin anlam katmanları yorumlanmıştır. Bu çalışma temelde üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda hikâye 'küçük ölçekli' (yüzey) yapı unsurları bakımından değerlendirilirken ikinci kısımda 'büyük ölçekli' (derin) yapı ölçütleri bakımından ele alınmış, üçüncü kısımda ise Dilidüzgün (2005) ve Turna'nın (2020) çalışmalarından hareketle metnin derin yapıdaki anlam katmanlarına yönelik bütüncül bir okuma yapılarak Kaşağı öyküsü çözümlenmeye çalışılmıştır. Çözümlemede Alangu (1968) tarafından yapılmış araştırmalar çalışmaya ışık tutmuş, Ömer Seyfettin'in hayatına dair veriler öykünün anlam katmanlarıyla ilişkilendirilerek nesnel bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı; Türkçe derslerinde sıklıkla kullanılan, özellikle değerler eğitiminde sıkça başvurulan Ömer Seyfettin'in "Kaşağı" hikâyesini metindilbilimsel açıdan incelemek, bütüncül okuma yaparak çözümlmek ve derin anlamına ulaşmaya çalışmaktır. Bu sayede hem öğretmenlerin metni daha iyi anlamlandırması, amaca uygun kullanması ve çocuğa görelilik ilkesi açısından karara vararak düzey seçimini iyi yapması hem de yetişkinlerin özellikle de ebeveynlerin çocukları yetiştirirken disiplin adı altında sergiledikleri tutumlara ilişkin bir farkındalık oluşturmaya yardımcı olması hedeflenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bağdaşıklık, bağlaşıklık, kaşağı, metindilbilim, Ömer Seyfettin.

¹ Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, zgore@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9917-365>

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, betulozkan4256@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-9095-708X>

Abstract

In this study, the story of Ömer Seyfettin's "Kaşağı" was considered for examination from a text linguistic point of view. While studying the story, an exemplary model for the basic elements of the text was created based on Halliday and Hassan (1976), Dilidüzgün (2008), and Torusdağ and Aydın (2015), and an attempt was made to interpret the text by analyzing it within this model. This study consists of three parts. In the first part, the story is evaluated in terms of 'small scale' (cohesion) structure elements; in the second part, it is considered in terms of 'large scale' (coherence) structure criteria, and in the third part, based on the works of Dilidüzgün (2005) and Turna (2020), a holistic reading of the meaning layers of the text in the deep structure was made. The story of Kaşağı was tried to be solved. In the analysis, the research conducted by Alangu (1968) shed light on the study. The data about Ömer Seyfettin's life were related to the meaning layers of the story, and an objective conclusion was tried to be reached. This study aims to examine the story of Ömer Seyfettin's "Kaşağı," which is often used in Turkish lessons, especially frequently referenced in values education, from a text-linguistic point of view, to analyze it by holistic reading and to try to reach its deep meaning. In this way, it is aimed to help teachers make better sense of the text, use it following the purpose, and make a good level selection by deciding terms of the principle of relativity to the child, and to help adults, especially parents, create an awareness of the attitudes they exhibit under the name of discipline when raising children.

Keywords: Coherence, cohesion, kaşağı, Ömer Seyfettin, textlinguistic.

GİRİŞ

Türk hikâyeciliğinde belki de akla ilk gelen isim olan Ömer Seyfettin, hemen her kuşak tarafından tanınan önemli bir şahsiyettir. Hikâyelerinde toplumumuzu ve kültürümüzü yansıması, yalın ve etkili bir dil kullanması bakımından nesiller boyunca akıllardaki yerini korumuştur. "Ömer Seyfettin'in hikâyeleri, geniş halk kitlelerinin severek okuduğu tecrübi taraflar içeren, düşündürücü, tarihî öz taşıyan ve yer yer mizahi özellikler sergileyerek eğlendiren eserlerdir. Sade dil, içtenlik ve akıcılık bu hikâyelerin beğenilmesinde başat unsurlardır" (Turna, 2020, s. 190).

Ömer Seyfettin milliyetçilik akımını desteklediğinden Türkçü davranışlarının bir neticesi olarak yalın ve arı bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Türklerin uzun cümleler kurmadığını belirtir ve bu doğrultuda kısa, yalın, atasözleri ve deyimler barındıran cümleler kurar, Enginün (2020) bu konuda şahsına yapılan eleştiriler hakkında Ömer Seyfettin'in, hatıralarında şu şekilde yakındığını anlatır: "Herkes benim lisanımı pek çıplak buluyor. Çünkü ben tabii lisanı kendime örnek yapıyorum... Lisanımızın bünyesinde med yoktur. Hecelerimiz, hemen umumiyetle kısadır, kuvvetlidir. Öyle uzun cümleleri Türk söylemez... Ben lisanımda, lisanın hususiyetini teşkil eden 'türkiyet'leri kullanıyorum. Bunu herkes 'argo' sanıyor" (Enginün, 2020, s.434).

Ömer Seyfettin kısa yaşamında 160 kadar hikâye kaleme almış, eserleri nitelik ve niceliği itibariyle Türk hikâyeciliğinde etkili bir model teşkil etmiştir (Turna, 2020, s. 190). Eserlerinde beslendiği kaynakları Enginün (2020, s. 435), temelde 5 başlıkta toparlar: Tarihi hikâyeler, konusunu Balkanlar ve Çanakkale Savaşı'ndan alan hikâyeler, konusunu çocukluk ve gençlik hatıralarından aldıkları, masal ve fanteziler, günlük hayatta rastlanan olay ve kişiler.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tavsiye edilen ve 100 temel eserin içerisinde yer alan Ömer Seyfettin'in hikâyelerinden Kaşağı, Seyfettin'in konusunu çocukluk ve gençlik hatıralarından aldığı hikâyelerden biridir (Alangu, 1968, s. 28; Enginün, 2020, s. 435). Bu yönüyle yazarın hayatından izler taşıması, kahramanlarının çocuk olması, aileye ve kültüre ilişkin yansımalar barındırması Kaşağı'yı Ömer Seyfettin'in en bilinen hikâyelerinden biri

yapmakta; dilindeki sadelik ve anlatımdaki kuvveti nedeniyle, yıllarca ders kitaplarında kendine yer edinerek yalnızca değerler eğitimi sunmakla kalmayıp dilbilgisi öğretimi ve beceri geliştirimi hususunda da Türkçe derslerinde sıklıkla kullanılan bir kaynak olarak büyük önem taşıtmaktadır ve bu sebeplerden bu incelemeye konu olmuştur.

Bu güne kadar Kaşığı hikâyesi hakkında çeşitli çalışmalar yapılmış; kimi çalışmalar yazara ilişkin çeşitli bulgular elde ederken (Alangu, 1968; Enginün, 2020 vb.) kimi çalışmalar hikâyenin psikanalitik ve pedagojik açıdan incelenerek (Dilidüzgün, 2005; Turna, 2020 vb.) çözümlenmesine katkı sağlamıştır. Hikâye, bugün halen çeşitli çalışmalara konu olmaktadır. Bu çalışmadaki hususiyeti, metindilbilimsel açıdan çözümlenmesi üzerine olacaktır.

Yazılı metinler, geçmişten günümüze insanların duygu ve fikirlerini aktarmada sık başvurulan ve etkisini koruyan araçlardan olmuşlardır. Zaman içerisinde çeşitli tür ve sınıflara ayrılrsa da metinler hep bir amaç barındıran öğelerdir. Bir yazılı metnin amacına ulaşması okuyucunun bilgi birikimine ve tecrübelerine bağlıdır. Yazarın bir amaç doğrultusunda kaleme aldığı metin, ancak okuyucunun dünyasında bulunduğu karşılık kadar anlam kazanır. Bu doğrultuda metinde yatan anlam ile yazarın bir amaç çerçevesinde oluşturduğu yapıları çözümlenmek gerekir. Bu çözümlenmeyi bizlere sunan bilim "metindilbilim" olarak adlandırılır. Metindilbilim sayesinde yazarın amacı, vermek istediği mesajlar, kullandığı dil ve üslup, kelime seçimleri ve cümle kurulumları gibi unsurlar incelenerek daha açık ve bilimsel sonuçlara ulaşılmaktadır.

İmer ve arkadaşları (2011, s. 190) tarafından "*Metni oluşturan öğelerin ve metindeki dilsel düzenlerin çözümlenmesi ile ilgili dilbilim dalı.*" olarak tanımlanan metindilbilim; 1960'lı yıllarda kimlik kazanmaya başlamış, metinlerin yüzey ve derin yapılarını incelerken iletişimsel işlevini de dikkate almıştır. Oralış ve Özil (1992, s. 37), metindilbilimin çalışma alanını "*inceleme konusu artık metin içindeki tek tek tümceler değil, metnin tümü, metni oluşturan öğeler arasındaki bağlar, metnin bir bütün olarak yapısı ve işlevi*" şeklinde açıklar.

Metni oluşturan öğeler arasındaki bağlar çeşitlilik gösterebilir. Dilbilgisel, anlamsal ve söylemsel olarak çeşitlenen bu bağlar temelde metnin yapısını teşekkül eder. Metindeki dilsel-dilbilgisel bağlar metnin küçük ölçekli (yüzey) yapısını oluştururken mantıksal-anlamsal bağlar büyük ölçekli (derin) yapısını teşkil eder. Söylemsel bağlar üstmetinsel yapı ile ilişkilendirilir (Dilidüzgün, 2008, s. 53-54). "*Yalnızca metin bağlamı ile yetinilmeyen yorumlama işi de üstyapı ile ilgilidir*" (Günay, 2013, s. 69-70; akt: Kala, 2018, s. 17).

Bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- "Kaşığı" hikâyesinin küçük ve büyük ölçekli yapı unsurları nelerdir?
- 2- "Kaşığı" hikâyesinin metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde çözümlenmesi nasıldır?

YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma modellerinden doküman analizi, anlatı analizi, içerik analizi ve söylem çözümlenmesi yöntemleri kullanılarak yapılmıştır.

Çalışma Materyali

Çalışma materyali olarak Neslihan Kılıç'ın hazırlığında Üç Harf Yayıncılıktan yayınlanan Ömer Seyfettin'in "Kaşığı" hikâyesi seçilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada hikâye, metinsellik ölçütlerinden yalnızca bağlaşıklık ve bağdaşıklık unsurları bakımından incelenmiş; üstmetinsel yapı çalışılmamıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu çalışmada veriler; Yıldırım ve Şimşek'in (2021, s. 38) nitel araştırmada en yaygın kullanılan üç tür veri toplama yönteminden biri olarak nitelediği, gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan yazılı doküman ve belgelerin analizi yöntemiyle toplanmıştır.

Çalışmada kullanılan küçük ve büyük ölçekli yapı unsurlarının şemasını oluşturmada; Halliday ve Hassan (1976), Dilidüzgün (2008) ve Torusdağ ve Aydın (2015)'in yaptığı çalışmalardan faydalanılmıştır. Kala (2018) ile Karaduman ve İşimtekin (2020)'in çalışmaları ise çalışmada yol gösterici olmuştur.

BULGULAR

A. KÜÇÜK ÖLÇEKLI YAPI (BAĞLAŞIKLIK)

Bir metnin metin olabilmesi için her kelime, kelime grubu ve cümlelerin bir bütün oluşturarak anlamlanması gerekmektedir. Bir araya gelmiş kelime ya da kelime grupları anlamlı bir bütün teşkil etmedikleri sürece metin olamazlar. Küçük ölçekli yapı diğer adıyla bağlaşıklık; bu kelime, kelime grupları ve cümlelerin oluşturduğu dilbilgisel kısmı kapsar. *"Bağlaşıklık, doğrudan metnin yüzey yapısıyla yani sözcük ve sözdizim ile ilgili olan, tümcelerin birbirlerine dilsel bir bütünlük sağlayacak şekilde eklenerek bir metin oluşmasını sağlayan, metin içi ilişkileri kuran dille ilgili özelliklerin tümüdür. Metindeki yüzey bileşenlerin, sözcüksel ve dilbilgisel biçim ve koşullara göre bir diğerine bağlı olduğu durumları kapsar"* (Torusdağ ve Aydın, 2015, s. 20). Dilidüzgün 2008 tarihli çalışmasında, metinleri *"Küçük ölçekli yapı düzlemi gönderim, değiştirim, eksilti, bağlaçlar, koşutluk, zaman ve görünüş, işlevsel tümce görünüşü ve titremleme düzeneklerinden oluşan 'dilbilgisel bağlaşıklık', yineleme ve eşdizimsel örüntüleme düzeneklerinden oluşan 'sözcüksel bağlaşıklık' ..."* olmak üzere 2 madde altında incelemiştir.

A.1. Dilbilgisel Bağlaşıklık

"Dilbilgisel bağlaşıklık düşünceler arasındaki ilişkilerin sözcükler, sözcük öbekleri, tümceler ve eylem zamanları arasında kurulan dilbilgisel bağlarla kurulmasını sağlar... Metnin genel anlamını oluşturan dilbilgisel bağlaşıklık gönderim, değiştirim, eksilti, bağlaçlar, koşutluk, zaman ve görünüş, işlevsel tümce görünüşü ve sözlü anlatımda titremleme düzenekleri ile sağlanmaktadır" (Dilidüzgün, 2008, s. 58).

A.1.1. Gönderim

Gönderim; *"bir dil birimi ile bunun dış dünyada anlattığı varlık arasındaki ilişkidir"* (İmer ve diğerleri, 2011, s. 140). Dilidüzgün (2008, s. 60) gönderimi *"Dilin ekonomik ve akıcı olarak kullanılmasını sağlamak, metindeki konuları alımlayan kişinin beyininde aktif tutmak ve metinde konu bütünlüğünü oluşturmak için metin içindeki bazı sözcük, kavram, düşünce ya da izleğe metin boyunca farklı dilsel öğelerle yineleneme yoluyla gönderimde bulunulur ve bu öğeler gönderim öğeleri olarak adlandırılır."* şeklinde tanımlar. Gönderimlerin amacı dilde tasarruf sağlayarak akıcılığı artırmaktır. Gönderim öğelerinin tek başlarına bir anlamı

olmadığından gönderim yaptığı unsurları açıkça belirtmesi, bir anlam karmaşasına mahal vermemesi gerekir. Bu husus yazarın sorumluluğundadır.

Halliday & Hassan (1976, s. 33) gönderim kavramını aşağıdaki gibi şemalandırmıştır: "Gönderim ögesinin anlamsal yorumunun yapılabileceği gönderimde bulunulan öge, metin-dışı dünyada yer alıyorsa bu tür gönderimler 'dış gönderim (exophora)' olarak adlandırılır" (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 102). Yazarın metinde okurlarına seslenmesi bir dış gönderim örneği olarak kabul edilir. "Gönderim ögesinin anlamsal yorumunun yapılabileceği gönderimde bulunulan birim, metin içinde ise bu tür gönderimler 'iç gönderim (endophora)' olarak adlandırılırlar. İç gönderimi oluşturan gönderim ögeleri, anlamsal yorumlarını metinde kendilerinden önce ya da sonra gelen bir birimden almalarına göre iki tür gönderimin oluşmasına yol açarlar: Ön gönderim ve art gönderim." (Torusdağ ve Aydın, 2015, s. 103). "Ön gönderim, gönderenin açığa çıkmadan önce çeşitli unsurlarla anılması; yani metin içinde bir kavramın, bir kişinin ve dahi bir objenin açık kimliği belirtilmeksizin zamir, iyelik ya da şahıs ekleriyle ifade edilmesi durumudur" (Karaduman & İşimtekin, 2020, s. 1429). Art gönderim ise bu durumun tersi olarak gönderenin belirtildikten sonra gönderim ögesinin kullanılmasıyla yapılır. "Art gönderim; metin içinde bir kavramın ya da bir kişinin, önce açık kimliğiyle ifade edilip sonrasında o unsura çeşitli ögelerle gönderimde bulunulması durumudur." (Karaduman & İşimtekin, 2020, s. 1430).

A.1.2. Değiştirim

"Dilbilgisel bağlaşıklığı sağlayan yapılardan bir diğeri de metin içinde yer alan bir ad, eylem ya da tümce gibi herhangi bir ögenin yerine başka bir ögenin kullanılması olarak tanımlanabilecek değiştirimdir" (Dilidüzgün, 2008, s. 63). Halliday ve Hassan (1976, s. 90-91) değiştirimi üç grupta tasnif eder: ada dayalı değiştirim, eyleme dayalı değiştirim, tümceye dayalı değiştirim. "Değiştirim ile gönderim arasındaki fark, gönderimin anlam düzeyinde bir ilişki olarak kabul edilmesi değiştirimin ise sözcükler ve sözcük grupları gibi dil unsurları arasında gerçekleşen sözcüksel-dilbilgisel bir ilişki olmasıdır" (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 139).

"Ada dayalı değiştirim, metinde geçen önceki bir isim ya da isimlerin yerine 'biri, diğeri, başkası, aynı, vb.' sözcüklerin kullanılmasıdır." (Torusdağ ve Aydın, 2015, s. 140). Eyleme dayalı değiştirim, metindeki bir eylemin yerine genelde 'yapmak' fiilinin kullanımıyla oluşturulan değiştirimdir. Yapılan bu değiştirim bir önceki cümlelerin eylemiyle anlam kazanır. Şayet birinci cümle olmazsa eyleme dayalı değiştirim cümlesi anlamsız kalır (Dilidüzgün, 2008, s. 63). Tümceye dayalı değiştirim "Metinde bir tümcecik, tümce ya da tümce grubunun yerine 'öyle, böyle, şöyle' gibi ifadelerin ya da 'yapmak' eyleminin kullanıldığı değiştirim türüdür." (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 140).

Kaşığı metnindeki gönderim ve değiştirim unsurları aşağıda tespit edilmiştir:

KAŞAĞI

Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırlıtısını duyuyorduk¹. Evimiz² iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem³ İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük kardeşim⁴ Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu⁵, babamın sevdiği yaşlı bir adamdı⁶. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk⁷. En sevdiğimiz⁸ şey atlardı. Dadaruh'la beraber onları⁹ suya götürmek, çıplak sırtlarına¹⁰ binmek ne doyulmaz bir zevkti. Hasan korkar, yalnız binmezdi. Dadaruh, onu¹¹ kendi¹² önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, ahırını süpürmek, gübreleri kaldırmak en eğlenceli oyundan bile daha çok hoşumuza¹³ gidiyordu.

Hele tımar... **bu**¹⁴, en zevkli şeydi. Dadaruh, **eline**¹⁵ kaşağıyı alıp işe başladı mı tıkı... tık...tık! Tıpkı bir saat gibi... Yerim¹⁶ duramaz:

“Ben de **yapacağım**¹⁷”, diye tuttururdum. O zaman Dadaruh beni Tosun’un sırtına koyar, **elime**¹⁸ kaşağıyı verir: “Haydi **yap**¹⁹”, derdi. Bu demir aleti²⁰ hayvanın üstüne sürer ama o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.

“Kuyruğunu²¹ sallıyor mu?”

“Sallıyor.”

“Hani bakayım?”

Eğilirdim, uzanırdım. Ancak atın sağrısından kuyruğu²² görünmezdi. Her sabah ahıra gelir gelmez: “Dadaruh, tımarı ben yapacağım”, derdim.

“Yapamazsın.”

“Neden?”

“Daha küçüksün de **ondan**²³...”

“Yapacağım.”

“Büyü de **öyle**²⁴.”

“Ne zaman?”

“**Boyun**²⁵ at kadar olunca” “...”

At, ahır işlerinde sadece tımarı beceremiyordum. **Boyum**²⁶ karnına²⁷ bile varmıyordu. Ama en keyifli, en eğlenceli şey **buydu**²⁸. Sanki kaşağının muntazam tıkırtısı Tosun’un hoşuna gider, kulaklarını kısıyor, kuyruğunu kocaman bir püskül gibi sallıyordu. Tam tımar biteceğine yakın huysuzlanır, o zaman Dadaruh: “Höyt...” diye sağrısına²⁹ bir tokat indirir; sonra öteki atları tımara başlardı. Ben bir gün tek başıma³⁰ kaldım. Hasan’la Dadaruh dere kenarına inmişlerdi. **İçimde** bir tımar etme hırsı uyandı. Kaşağıyı aradım; bulamadım. Ahırın köşesinde Dadaruh’un penceresiz küçük bir odası vardı. **Buraya**³¹ girdim. Rafları aradım. Eyerlerin arasına falan baktım. Yok! Yok! Yatağın altında yeşil tahtadan bir sandık duruyordu. **Onu**³² açtım. Neredeyse sevincimden³³ haykıracaktım. Annemin³⁴ bir hafta önce İstanbul’dan gönderdiği hediyeler içinden çıkan madeni kaşağı, pırl pırl parlıyordu. Hemen kaptım. Tosun’un yanına koştum. Karnına³⁵ sürtmek istedim. Rahat durmuyordum³⁶. “Galiba acıtıyor³⁷”, dedim. Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivriydi³⁸. Biraz köreltmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım. Dişleri³⁹ bozulunca tekrar denedim. Yine atların hiçbiri durmuyordu. Kızdım. **Öfkemi**⁴⁰ sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. On adım ilerdeki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldıracabileceğim en ağır taşı bularak üstüne⁴¹ hızlı hızlı indirmeye başladım. İstanbul’dan gelen, Dadaruh’un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra yalağın içine attım.

Babam⁴² her sabah dışarıya giderken bir kere ahıra uğrar, öte beriye bakardı. Ben **o**⁴³ gün yine ahırda yalnızdım. Hasan, evde **hizmetçimiz**⁴⁴ Pervin’le kalmıştı. Babam⁴⁵ çeşmeye bakarken yalağın içinde kırılmış kaşağıyı gördü. Dadaruh’a bağırdı⁴⁶:

“Gel **buraya!**⁴⁷”

“...”

Nefesim⁴⁸ kesilecekti. Bilmem neden, çok korkmuştum. Dadaruh şaşırды. Kırılmış kaşağı meydana çıkınca babam⁴⁹, **bunu**⁵⁰ kimin yaptığını sordu. Dadaruh: “Bilmiyorum”, dedi. Babamın⁵¹ gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan: “Hasan”, dedim.

“Hasan mı?”

“Evet, dün Dadaruh uyurken odaya girdi⁵². Sandıktan aldı⁵³, sonra yalağın taşında ezdi⁵⁴.”

“Neden Dadaruh’a haber vermedin?”

“Uyuyordum⁵⁵.”

“Çağır **şunu**⁵⁶ bakayım.”

Çitin kapısından geçtim. Gölgeyi yoldan eve doğru koştum. Hasan’ı çağırdım. **Zavallının**⁵⁷ bir şeyden haberi yoktu. Koşarak arkamdan⁵⁸ geldi. Babam⁵⁹ çok sertti. Bir bakışından⁶⁰ ödümüz⁶¹ kopardı. Hasan’a dedi⁶² ki:

“Eğer yalan söylersen seni döverim!”

"Söylemem."

"Peki **bu**⁶³ kaşağıyı neden kırdın?"

Hasan, Dadaruh'un elinde duran alete⁶⁴ şaşkın şaşkın baktı. Sonra sarı saçlı başını⁶⁵ sarsarak: "Ben kırmadım", dedi⁶⁶.

"Yalan söyleme diyorum."

"Ben kırmadım."

Babam⁶⁷ tekrar: "Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok kötüdür", dedi. Hasan, inkârında inat etti. Babam⁶⁸ sinirlendi. Üzerine⁶⁹ yürüdü⁷⁰. "Utanmaz yalancı" diye yüzüne⁷¹ bir tokat patlattı⁷². "Götür **bunu**⁷³ eve, sakın bir daha da **buraya**⁷⁴ sokma. Hep Pervin'le otursun!", diye haykırdı⁷⁵. Dadaruh, ağlayan kardeşimi⁷⁶ kucağına⁷⁷ aldı. Çitin kapısına doğru yürüdü⁷⁸.

Artık ahırda yalnız oynuyordum. Hasan, evde hapisti. Annem⁷⁹ geldikten sonra da affetmedi⁸⁰. Babam⁸¹ yeri geldiğinde "**O**⁸², yalancı!", derdi. Hasan yediği tokat aklına⁸³ geldikçe ağlamaya başlar, zar zor susardı. Zavallı anneciğim⁸⁴ benim iftira atacağımı hiç tahmin etmiyordu. "Aptal Dadaruh atlara ezdirmiş olmasın", derdi⁸⁵.

Ertesi yıl annem⁸⁶, yaz olunca yine İstanbul'a gitti. Biz yalnız kaldık. Hasan'a ahır hâlâ yasaktı. Geceleri yatakta atların ne yaptıklarını, tayların büyüyüp büyümediğini bana sorardı⁸⁷. Bir gün aniden hastalandı⁸⁸. Kasabaya at gönderildi. Doktor geldi. "Kuşpalazı" dedi⁸⁹. Çiftlikteki köylü kadınlar eve koştular. Birtakım tekir kuşları getiriyorlar⁹⁰, kesip kardeşimin⁹¹ boynuna sarıyorlardı⁹². Babam⁹³ yatağının⁹⁴ dibinden ayrılmıyordu. Dadaruh çok durgundu. Pervin hüngür hüngür ağlıyordu.

"Neden ağlıyorsun?" diye sordum.

"Kardeşin⁹⁵ hasta."

"İyi olacak⁹⁶."

"Hayır, olmayacak⁹⁷."

"Ne olacak peki?"

"Kardeşin⁹⁸ ölecek!"

"Ölecek⁹⁹ mi?" "..."

Ben de ağlamaya başladım. **O**¹⁰⁰ hastalandığından beri, Pervin'in yanında yatıyordum. **O**¹⁰¹ gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz Hasan'ın hayali gözü^{mün}¹⁰² önüne geliyor, "İftiracı! İftiracı!", diye karşımda ağlıyordu¹⁰³. Pervin'i uyandırdım.

"Ben Hasan'ın yanına gideceğim", dedim.

"Neden?"

"Babama¹⁰⁴ bir şey söyleyeceğim."

"Ne söyleyeceksin?"

"Kaşağıyı ben kırmıştım."

"Hangi kaşağıyı?"

"**Geçen yılki**¹⁰⁵. Hani babamın¹⁰⁶ Hasan'a küstüğü..." Cümlemi¹⁰⁷ tamamlayamadım. Derin hıçkırıklar içinde boğuluyordum. Ağlaya ağlaya Pervin'e anlattım. Şimdi babama¹⁰⁸ söylersem Hasan da duyacak, belki beni affedecekti¹⁰⁹...

"Yarın söylersin", dedi¹¹⁰.

"Hayır, şimdi söyleyeceğim."

"Şimdi baban¹¹¹ uyuyor, yarın sabah söylersin. Hasan da duyar. **Onu**¹¹² öpersin, ağlarsın, seni affeder¹¹³."

"Peki!"

"Hadi şimdi uyu!" "..."

Sabaha kadar yine gözlerimi¹¹⁴ kapatamadım. Hava henüz ağarırken Pervin'i uyandırdım. Kalktık¹¹⁵. Ben içimdeki¹¹⁶ zehirli acıyı kusmak için acele ediyordum. Ne yazık ki zavallı masum kardeşim¹¹⁷ **o**¹¹⁸ gece ölmüştü. Sofada çiftlik imamıyla Dadaruh'u ağlarken gördük¹¹⁹. Babamın¹²⁰ dışarı çıkmasını bekliyorlardı¹²¹. (Kılıç, 2009).

¹ kişi ekiyle hikâyedeki kahramanlara ön gönderim

A.1.3. Eksilti

“İletişimde zamandan-emekten tasarruf –en az çaba ilkesi-, dilin tekrardan hoşlanmayışı, estetiğe olan düşkünlüğü gibi nedenler, kimi birimlerin yüzey yapıya taşınmasına izin

-
- ² iyelik ekiyle kahramanlara ön gönderim
^{3, 16, 18, 25, 26, 30, 33, 34, 40, 42, 45, 48, 49, 51, 58, 59, 79, 81, 84, 86, 91, 93, 95, 98, 102, 104, 106, 107, 108, 111, 114, 116, 120} iyelik ekiyle kahramana art gönderim
⁴ Hasan'a ön gönderim
⁵ gösterme adıyla Dadaruh'a art gönderim
⁶ ada dayalı değiştirim (Dadaruh)
⁷ kişi ekiyle kahraman ve Hasan'a art gönderim
^{8, 13, 61} iyelik ekiyle kahraman ve kardeşine art gönderim
⁹ kişi adıyla atlara art gönderim
¹⁰ iyelik ekiyle atlara art gönderim
^{11, 82, 100, 112} kişi adıyla Hasan'a art gönderim
¹² dönüşlülük adıyla Dadaruh'a art gönderim
¹⁴ gösterme adıyla kaşağıya art gönderim
^{15, 77} iyelik ekiyle Dadaruh'a art gönderim
^{17, 19, 28} eyleme dayalı değiştirim (tumar etmek)
^{20, 64} ada dayalı değiştirim (kaşağı)
^{21, 22, 27, 29, 35,} iyelik ekiyle ata art gönderim
²³ eyleme dayalı değiştirim [(o yüzden) yapamazsın]
²⁴ eyleme dayalı değiştirim (yap)
³¹ Dadaruh'un odasına art gönderim
³² gösterme adıyla sandığa art gönderim
³⁶ kişi ekiyle ata art gönderim
³⁷ kişi ekiyle kaşağıya art gönderim
³⁸ kişi ekiyle kaşağının dişlerine art gönderim
^{39, 41} iyelik ekiyle kaşağıya art gönderim
⁴³ gösterme adıyla olay gününe art gönderim
⁴⁴ Pervin'e ön gönderim
^{46, 62, 70, 72, 75, 80} kişi ekiyle babaya art gönderim
⁴⁷ babanın ahırdaki konumuna art gönderim
⁵⁰ eyleme dayalı değiştirim
^{52, 53, 54, 66, 87, 96, 97, 99, 103, 109, 113} kişi ekiyle Hasan'a art gönderim
^{55, 78} kişi ekiyle Dadaruh'a art gönderim
^{56, 73} gösterme adıyla Hasan'a art gönderim
^{57, 76, 117} ada dayalı değiştirim (Hasan)
^{60, 67, 68} iyelik ekiyle babaya art gönderim
⁶³ gösterme sıfatıyla kaşağıya gönderim
^{65, 66, 71, 83, 94} iyelik ekiyle Hasan'a art gönderim
⁷⁴ ahıra art gönderim
⁸⁵ kişi ekiyle anneye art gönderim
⁸⁸ kişi ekiyle kahramana art gönderim
⁸⁹ kişi ekiyle doktora art gönderim
^{90, 92} kişi ekiyle çiftlikteki köylü kadınlara art gönderim
^{101, 118} gösterme sıfatıyla olay gecesine art gönderim
¹⁰⁵ ilgi adıyla kaşağıya art gönderim
¹¹⁰ kişi ekiyle Pervin'e art gönderim
^{115, 119} kişi ekiyle kahramana ve Pervin'e art gönderim
¹²¹ kişi ekiyle çiftlik imamı Dadaruh'a art gönderim

vermez. Bir başka deyişle kimi dil birimleri, derin yapıda bırakılır yani anlatım kısalığına gidilir" (Kala, 2018, s. 117). Bu durumu Dilidüzgün (2008, s. 64) şu şekilde açıklar: "Metnin yoğunluğu ve yetkinliğini arttırmak için diğer bir düzenek olan eksilti, metin içindeki bir olguyu anlam kaybına yol açmayacak şekilde atarak yinelemedir. Eksiltelen metinsel öge, gönderim gibi metinsel ilişkiler aracılığıyla okur ya da genel olarak ifade edildiğinde alıcı tarafından metnin anlaşılması sürecinde çıkarımsal olarak tamamlanır."

Yazar, metne hâkim olduğunu düşündüğü okurun kendi idrakiyle anlamlandıracağını ya da zaten bildiğini varsaydığı durumlar için açıklama yahut tekrara lüzum duymaz. Yazarın üslubuna bağlı olarak şekillenen eksilteler, iletişimi olumsuz etkilemediği gibi okuyucuyu da aktif tutar.

Kaşağı metninde tespit edilen bazı eksilteler şunlardır:

- Kuyruğunu sallıyor mu? "(*Kuyruğunu*) Sallıyor." (17-18)
- "Dadaruh, tımarı ben yapacağım", derdim. "(*Tımarı*) Yapamazsın." "Neden (*yapamam*)?" "Daha küçüksün de **o yüzden**...(*yapamazsın*)" "(*Tımarı*) Yapacağım." "Büyü de öyle (*yaparsın*)." "Ne zaman (*büyüyeceğim*)?" "Boyun at kadar olunca (*büyüyeceksin*)." (23-30)
- Annemin bir hafta önce İstanbul'dan gönderdiği hediyeler içinden çıkan madeni kaşağı, pırl pırl parlıyordu. (*Kaşağıyı*) Hemen kaptım. Tosun'un yanına koştum. Karnına (*kaşağıyı*) sürtmek istedim. Rahat durmuyordu. "Galiba (*kaşağı*) acıtıyor", dedim. (48-53)
- Kırılmış kaşağı meydana çıkınca babam, bunu kimin yaptığını sordu. Dadaruh: "(*Bunu kimin yaptığını*) Bilmiyorum", dedi. Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan: "Hasan (*yaptı*)", dedim. "Hasan mı (*yaptı*)?" (75-79)
- "Neden ağlıyorsun?" diye sordum. "(*Çünkü*) Kardeşin hasta." "(*Kardeşim*) İyi olacak." "Hayır, (*kardeşin iyi*) olmayacak." "Ne olacak peki?" "Kardeşin ölecek!" "(*Kardeşim*) Ölecek mi?" (129-135)
- "Kaşağıyı ben kırmıştım." "Hangi kaşağıyı (*sen kırmıştın*)?" "Geçen yılki (*kaşağıyı*). Hani babamın Hasan'a küstüğü... (*kaşağı*)" (145-148)

A.1.4. Bağlaçlar

"Bağlaçlar, birlikte kullanıldıkları diğer sözcüklerle anlamlı hale gelen, dilbilgisel olarak işlevleriyle ön plana çıkan, eş görevli sözcükleri, sözcük öbeklerini ve tümceleri birbirine bağlayan birimlerdir. Biçimsel ve sözlüksel açıdan belli işlevleri olan bu birimler, metindeki sözcük, sözcük öbekleri, tümce, paragraf ya da metnin bölümlerini oluşturan tümce öbeklerindeki farklı yargılan birbirine dilsel olarak bağlarken aynı zamanda bağdaşıklık ilişkilerini belirginleştirerek anlam oluşumunu gerçekleştirirler (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 147).

Kaşağı metninde tespit edilen bağlaç örnekleri:

- ... benden bir yaş küçük kardeşim Hasan'**la** artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk.
- **Hele** tımar...
- "Ben **de** yapacağım" diye tuttururdum.
- Bu demir aleti hayvanın üstüne sürer **ama** o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.
- **Ancak** atın sağrısından kuyruğu görünmezdi.
- "Daha küçüksün **de** ondan..."
- "Büyü **de** öyle."
- Boyum karnına **bile** varmıyordu.
- **Ama** en keyifli, en eğlenceli şey buydu
- Hasan'**la** Dadaruh dere kenarına inmişlerdi

- Hep Pervin **le** otursun!
- Annem geldikten sonra **da** affetmedi.
- Ben **de** ağlamaya başladım.
- Şimdi babama söylersem Hasan **da** duyacak, belki beni affedecekti...
- Hasan **da** duyar.

A.1.5. Koşutluk

“Koşutluk, bir yapının değişik içerikler ile yinelenmesidir. Gereksiz sözcük, sözcük grubu ya da tümce yinelemesi metnin bilgiselliğini azalttığı için metinde biçimsel bir koşutluk sağlanarak, yani yapılar yinelenerek anlamsal katkı sağlamak amacıyla sözcükler değiştirilir” (Dilidüzgün, 2008, s. 70).

Kaşağı metninde 8 yerde koşutluk tespit edilmiştir. Koşutluklar genellikle birleşik zaman yapıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte sıfatlarla yapılan yinelemeler ve fiilimsiler şeklinde örneklere de rastlanmaktadır.

- Dadaruh'la beraber onları suya götür**mek**, çıplak sırtlarına bin**mek** ne doyulmaz bir zevkti.
- Torbalara arpa koym**ak**, yemliklere ot doldur**mak**, ahırını süpür**mek**, gübreleri kaldırm**ak** en eğlenceli oyundan bile daha çok hoşumuza gidiyordu.
- Eğilirdim, uzanır**dim**.
- Ama **en** keyifli, **en** eğlenceli şey buydu.
- Kaşağıyı arad**ım**; bulamad**ım**.
- Buraya gird**im**. Rafları arad**ım**. Eyerlerin arasına falan bakt**ım**.
- ... bu güzel kaşağıyı ez**dim**, parçalad**ım**. Sonra yalağın içine att**ım**.
- Onu öpersin, ağlarsin, seni affeder.

A.1.6. Zaman ve Görünüş

Bir anlatı metninde anlatılanlar, belirli bir süre içerisinde ve bir zaman akışı dahilinde gerçekleşir ve okura sunulur. Bu zaman akışı yazarın kullandığı bakış açısına ve bireyin mevcut algısına göre şekillenir ve gerçekdışı bir yapıda olabilir. Bu tarz metinlerde zaman herkes için aynı akmayabilir. Anlatının içerisinde yer alan her karakterin farklı bir zaman olgusu, anlatıyı okuyan her bireyin zihninde farklı bir zaman algısı olabilir. Böyle durumlarda zaman, gerçek dünya zamanından bağımsız, yer yer hızlı yer yer yavaş bir akışa sahip olur. Olaylar bu akış üzerinde şekillendiği için anlatılanların önem ve büyüklüğüne göre zaman ivme kazanır. Fakat zaman hızı farklılık gösterse de kronolojik sıra şaşmaz ve makul bir bağlam oluşturulur. Gerçeklik barındıran metinlerde anlatılar olayların tarihi gözetilerek anlamsal bir mantık düzleminde okura sunulur. Kurgu çerçevesinde zamansal yolculuklar bulunsu bile anlatılanlar, birbiriyle alakalı ve zamansal açıdan birbiriyle bağlantılı bir bütünlük oluşturmak zorundadır. Eylemlerin varlığının ve sürekliliğinin, süreci mantık çerçevesinde etkilemesi esastır.

“Metin içinde ayrı zamanların kullanımı, tümcelerle ifade edilen önermeler arasındaki ilişkileri öncelik ve sonralık bakımından açıklayarak, metinde yer alan kişilerin durumlarının ve konumlarının anlaşılmasına, olayların mantıksal olarak sıralanmasına yardımcı olur” (Dilidüzgün, 2008, s. 70).

Kaşağı metninde yer alan zaman unsurları genel itibarıyla birleşik zaman yapıları içermekle birlikte dil bilimsel bakımdan çeşitlilik göstermektedir. Yine de bu çeşitlilikler öykünün akışında ve anlaşılmasında herhangi bir sorun oluşturmaz. Giriş cümlesinden itibaren kullanılan hikâye birleşik zamanlı yapı okuyucuda, anlatılanların geçmişte bir dönemde

geçtiği; tercih edilen anlatım türünün kahraman anlatıcı olması ise metnin bir öyküden ziyade anı olabileceği izlenimini uyandırmaktadır.

Hikâye birleşik zaman yapılarının yanında özellikle diyaloglarda emir kipi, gelecek zaman, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, geniş zaman gibi çeşitli zamanlara rastlanmaktadır. Fakat bu zaman çeşitliliği anlamsal bir karmaşa oluşturmaktan ziyade metne akıcılık ve gerçeklik katmaktadır.

Zamandan daha farklı bir işlevi olan 'görünüş', bir olayın belli süreye nasıl yayıldığını göstermektedir. Bu yayılmanın konuşma ya da anlatı noktasına göre bir yere yerleştirilmesi de zaman işlevi aracılığı ile sağlanır (Torusdağ ve Aydın, 2015, s. 156). Görünüş, işlev bakımından iki kısma ayrılır: biterlik ve bitmezlik. *"Olayların sürekliliklerini, genel gerçekliklerini ya da sık sık yinelenediklerini gösteren görünüşe 'bitmezlik', olayların bir kezlik gerçekleşip bitmesine ve ardından başka olayların gelmesine 'biterlik' denir"* (Dilidüzgün, 2008, s. 71).

Kaşığı metninde 82 yerde biterlik unsuru, 65 yerde bitmezlik unsuru tespit edilmiştir.

A.1.7. İşlevsel Tümce Görüngesi

İşlevsel tümce görüngesi, cümlelerin dizilişi hususunu kapsar. Türkçede cümle sıralanış yapısı genel itibarıyla özne-nesne-yüklem şeklindedir. Fakat bu dizilim her zaman amaca hizmet etmez. *"Bir ögenin vurgulanması, tümcenin odak noktasına çıkarılması için, olağan cümle düzeninin dışına çıkılması gerekir"* (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 168). Zira Türkçe, vurgulanmak istenilen kelimenin yüklemle yaklaştırılması üzerine şekillenen bir dildir. Bu doğrultuda cümle dizilim sırası değişiklik gösterebilir ve devrik bir hal alabilir. Devrik cümleler, konuşma dilindeki vurgu ve tonlamaların vazifesini görerek anlatılan şeylerin etkisini artırır ve amaca uygun bir hal alır.

Kaşığı metninde cümlelerin dizilişi ve tercih edilen zaman kipleri metne akıcılık ve gerçeklik katmaktadır. Cümleler çoğunlukla kurallı, yer yer eksiltilidir. Bununla birlikte devrik cümleyle rastlanılmamıştır.

A.2.SÖZCÜKSEL BAĞLAŞIKLIK

"Metnin küçük ölçekli yapısında sözlüksel birimlerin kullanımı ile ilgili olan sözcüksel bağlaşıklık büyük ölçekli yapıyı hazırlayan dilsel düzenlemeleri içerir" (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 75). Bir metin, sözcük ve sözcük gruplarının bir araya gelerek anlamlı bir bütün oluşturmasıyla meydana gelir. *"Sözcüksel bağlaşıklık, metin içinde geçen sözcüklerin aynı, eş anlamlı veya yakın anlamlı sözcüklerle, üst terim - alt anlamlılık ilişkisi içeren sözcüklerle ya da aynı kavram alanından sözcükler kullanılarak yinelemesi ile oluşturulur"* (Dilidüzgün, 2008, s. 74). Türkçede bir sözcük birden fazla anlam içerebilir. Metin yazımında kullanılan bu sözcük ya da sözcük gruplarının hepsinin anlatıda birer görevi vardır ve her biri, içinde bulunduğu bağlam dâhilinde anlam kazanır. Halliday ve Hassan (1976, s. 288) sözcüksel bağlaşıklığı "yineleme" (reiteration) ve "eşdizimsel örüntüleme" (collocation) başlıkları altında inceler.

A.2.1. Yineleme

Yinelemeler, bağlaşıklığı sağlayan en önemli unsurlardan biri olmakla beraber, metnin akışındaki unsurlar arasında mühim bağlar oluşturan yapılardır. Temelde tekrar esasına dayanan yinelemeler, metindeki bir ögenin zaman zaman doğrudan zaman zaman da

dolaylı olarak tekrarlanmasıyla oluşur. Bir öge, kendisinin doğrudan tekrarlanması yahut yerine zamir, sıfat veya başka bir isimle anılması hallerinde yinelenir. Bu yinelemeler Hassan & Halliday (1976, s. 288) tarafından “aynı sözcüğün yinelenmesi”, “eş, zıt ya da yakın anlamlı kelimelerin kullanımı”, “üst-terim, alt-terim” ve “genel kelimeler” başlıklarıyla açıklanır. Torusdağ & Aydın (2015, s. 89) ise bunlara ek olarak “kısmi yinelemeler” hususundan bahseder.

Kaşağı metninde yinelemeler; aynı sözcüğün yinelenmesi, eş, zıt ya da yakın anlamlı kelimelerin kullanımı, üst-alt terim ve kısmi yinelemeler hususunda incelenmiştir:

Aynı Sözcüğün Yinelenmesi

Kaşağı metninde; **Dadaruh** 20; **demek** 17; **baba** 15; **kaşağı** 14; **ahır, söylemek** 10; **at, ağlamak** 9; **bakmak** 7; **tımar** 6; **anne, uyumak** 5; **kırmak, taş** 4; **yalan, affetmek** 3; **çağırarak** ise 2’şer kez doğrudan yinelenmektedir.

Eş, Zıt ya da Yakın Anlamlı Kelimelerin Kullanımı

- ...**büyük** kestane ağaçları... / ...benden bir yaş **küçük** kardeşim Hasan’la... (2/3) – zıt anlamlı
- Ama en **keyifli**, en **eğlenceli** şey buydu. (33) – eş anlamlı
- **Kızdım. Öfkemi** sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. (60/61) – eş anlamlı
- İstanbul’dan gelen, Dadaruh’un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı **ezdim, parçaladım**. (65) – yakın anlamlı
- **Nefesim kesilecekti**. Bilmem neden, **çok korkmuştum**. (73/74) – eş anlamlı
- “**Yalan** söyleme diyorum.” “Ben kırmadım.” Babam tekrar: “**Doğru** söyle, darılmayacağım. **Yalan** çok kötüdür”, dedi. (99-101) – zıt anlamlı
- O hastalandığından beri, Pervin’in yanında **yatiyordum**. O gece hiç **uyuyamadım**. (138-139) – yakın anlamlı
- Derin **hıçkırıklar** içinde boğuluyordum. **Ağlaya ağlaya** Pervin’e anlattım. (151/152) – yakın anlamlı
- Hava henüz ağarırken Pervin’i **uyandırdım**. **Kalkttık**. (162/163) – eş anlamlı

Üst Terim – Alt Terim

Metinde sık sık üst-alt terim yinelemesine rastlanmaktadır. Üst terim daha geniş çağrışımlar oluşturan kelimelerken alt terim daha özel çağrışımlarda bulunan kelimeleri ifade eder.

- Sabahleyin erkenden **ahıra** koşuyorduk. En sevdiğimiz şey **atlardı**. (5/6)
- Hele **tımar**... bu, en zevkli şeydi. Dadaruh, eline **kaşağıyı** alıp işe başladı mı tık... tık... tık! Tıpkı bir saat gibi... (11-13)
- **At, ahır işlerinde** sadece **tımarı** beceremiyordum. (31)
- On adım ilerdeki **çeşmeye** koştum. Kaşağıyı **yalığın taşına** koydum. Yerden kaldırılabileceğim en ağır taşı bularak üstüne hızlı hızlı indirmeye başladım. İstanbul’dan gelen, Dadaruh’un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra **yalığın** içine attım. (62-66)
- Geceleri yatakta **atların** ne yaptıklarını, **tayların** büyüyüp büyümediğini bana sorardı. (120)

Kısmî Yinelemeler

Kısmi yinelemeler; bir ögenin, kendisiyle aynı kökten gelen başka kelimelerle bir arada kullanılmasıyla yapılır. Örneğin: "**Pastacı pastanede pasta yapıyor.**" cümlesi aynı kökten (*pasta*) gelen 3 farklı kelimenin birlikte kullanımıyla kısmi yineleme oluşturmuş bir cümledir. Parçalı yineleme olarak da adlandırılan kısmi yinelemeler, aynı kökten kelimeleri kapsadığından bazı dilbilimciler tarafından 'aynı sözcüğün yinelenmesi' başlığı altında ele alınmaktadır.

Kaşağı metninde rastlanan kısmî yinelemelere örnekler şunlardır:

- *Dadaruh, eline kaşağıyı alıp işe başladı mı **tıkı... tık...tık!** Tıpkı bir saat gibi... Yerimde duramaz: "Ben de yapacağım", diye tuttururdum. O zaman Dadaruh beni Tosun'un sırtına koyar, elime kaşağıyı verir: "Haydi yap", derdi. Bu demir aleti hayvanın üstüne sürer ama o ahenkli **tıkırtıyı** çıkaramazdım. (13-16)*
- *Kırılmış kaşağı meydana çıkınca babam, bunu kimin yaptığını **sordu**. Dadaruh: "Bilmiyorum", dedi. Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey **sormadan**: ... (76-78)*
- *Babam tekrar: "Doğru söyle, darılmayacağım. **Yalan** çok kötüdür", dedi. Hasan, inkârında inat etti. Babam sinirlendi. Üzerine yürüdü. "Utanmaz **yalancı**" diye yüzüne bir tokat patlattı. (101-105)*
- *Annem **geldikten** sonra da affetmedi. Babam yeri **geldiğinde** "O, yalancı!", derdi. Hasan yediği tokat aklına **geldikçe** ağlamaya başlar, zar zor susardı. (112-114)*
- *Geceleri yatakta atların ne yaptıklarını, tayların **büyüyüp büyümediğini** bana sorardı. (120)*

A.2.2. Eşdizimsel Örüntüleme

"Aynı bağlamda, aynı kavram alanında kelimelerin bir arada kullanılmasına eşdizimsel örüntüleme denir. Başka bir deyişle, bir metinde ya da bağlam içinde aynı kavramı ilgilendiren sözcüklerin veya söz gruplarının bir arada bulunması ve anlamsal olarak birbirine yakın olup aynı zamanda birbirlerini anlamsal olarak bütünleyen sözcüklerdir" (Kala, 2018, s. 307). Eşdizimsel örüntüleme; bir anlatıda birbirini çağrıştırmaları muhtemel, birbirleriyle ilişkili, ortak bir bağlamsal düzleme hizmet eden kelime ya da kelime gruplarının bir arada kullanılmasıdır. Bu kelime ya da kelime grupları eş, yakın ya da terim anlamlı olabilir. Esas olan aynı bağlamı içermesidir.

Eşdizimsel örüntüleme ortak bir bağlam ve konu bütünlüğü oluşturduğu için seçilip dizilen kelimeler ayrı bir izahat istemez. Zaten anlamı güçlendirecek, metni besleyecek, birbiriyle uyumlu kavram örüntüleriyle oluşurlar. Kaşağı metninde eşdizimsel örüntülemelere örnekler:

(Atçılık motifi): at, ahır, seyis, tımar, kaşağı, eyer, arpa, yemlik, tay, sağrı, kuyruk

(Çiftlik motifi): çiftlik, avlu, çit, ev, yalak, çeşme, atlar, sofa

(Sağlık motifi): hastalanmak, doktor, kuşpalazı, hasta, iyi olmak, ölmek

(Üzüntü motifi): haykırmak, ağlamak, hüngür hüngür ağlamak, hıçkırıklar içinde boğulmak, ağlaya ağlaya

(Uyku motifi): yatmak, uyumak, dalmak, uyanmak, uyuyamamak, gözlerini kapatamamak, kalkmak

Bu örüntülerde kullanılan kelime ve kelime grupları ortak bir bağlama hizmet etmekle birlikte metnin genelinde konu bütünlüğü oluşturmaya yardımcı olmuş, çeşitli göstergelerle yazarın duygu ve düşüncelerini okuyucunun da tasavvur edebilmesine katkı sağlamıştır.

B. BÜYÜK ÖLÇEKLI YAPI (BAĞDAŞIKLIK)

Bir metin yalnızca yüzey yapı (küçük ölçekli yapı) ile oluşmaz. Sözcükleri ve görünüşü kapsayan yüzey yapı ile birlikte anlamsal çözümlenmeleri kapsayan derin yapı da metnin oluşumunda büyük önem arz eder. Büyük ölçekli yapı metinlerin bu derin yapısı, anlamsal bağlamlarıdır. Yüzey yapı dilbilgisel boyutta olduğu için gözle görülebilen kısımken derin yani büyük ölçekli yapı anlamsal boyutu kapsamaması münasebetiyle zihinsel algı ve beceri gerektiren kısımdır. Okuyucu yüzey yapı unsurlarını çözümlenerek derin yapıdaki anlamlara ulaşabilir. Yazarın sarf ettiği cümlelerin anlamları, kast ya da ima edilen hususlar, yüzey yapının aksine görünmeyen anlamlar büyük ölçekli yapı çözümlenmeleriyle açıklanır. *“Dolayısıyla metin çözümlenmeleri, metni oluşturan tümcelerin salt yüzey yapılarını anlayarak değil, bir bütün olarak, her tümcenin yorumunun diğer tümcelerin yorumlarıyla ilişkilendirilerek yapılması sonucunda, derin yapılarındaki anlamlara ulaşılmasıyla gerçekleştirilir”* (Torusdağ v& Aydın, 2015, s. 183).

Bir metnin anlamsal çözümlenmesi yalnızca metin içi unsurlarla gerçekleşmez. Okuyucunun dünya görüşü, tecrübeleri, kültür ve eğitim seviyesi, duygu ve algı gelişmişliği gibi metin dışı faktörler de anlamsal çözümlenmede ciddi role sahiptir. Bu doğrultuda her anlatı, okuyuculardaki izanlara göre şekillenir. Zira anlatılanlar ancak zihinde bir karşılık buldukları zaman anlam kazanır. Bu noktada okuyucunun geniş bir takım dünya görüşü ve metin ötesi bilgilere sahip olması anlama açısından faydalı olacaktır. Beaugrande & Dressler (2002, s. 14) bu durumu “çıkarm” olarak adlandırır ve şu şekilde tanımlar: *“Metinsel bir dünyayı bir araya getirmek için kişinin kendi bilgisinin eklenmesine çıkarm denir.”*

B.1. Yapı Etmenleri

“Metin türü, konusu, alıcının dil ve dünya bilgisi, ortam, koşullar vb. bağlam öğeleri metnin anlamlandırılmasında önemli bir faktördür” (Dilidüzgün, 2008, s. 83). Metnin anlamsal yapısı iki kısımda incelenir: *Bağlamsal düzlem ve metin-içi belirtkeler*. Bağlamsal düzlem söylemsel konu seçeneklerini kapsarken metin-içi belirtkeler bu konuların yapılarını kapsar.

B.1.1. Bağlamsal Düzlem

Bir metni anlamlandırmada bağlamı ele alırken birtakım stratejilere ihtiyaç duyulur. Bu stratejilerden biri dünya bilgisidir. Okuyucu metni anlamlandırırken mevcut dünya bilgisine anlatılanları kavrar, dünya görüşü kadarı zihninde bir karşılık bulur. Bu dünya bilgisi; genel kültür bilgisi, sosyokültürel durum ve iletişimsel durum olarak başlıklandırılabilir (Dilidüzgün, 2021, s. 71-72).

Kaşağı metninde de geçen olayları bir gerçekliğe oturtabilmek için dünya bilgisine toplumların dönemsel yapılarına ilişkin bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Net tarihler sunmak mümkün olmasa da olayların, hayvancılığın özellikle de atların ciddi önem arz ettiği bir dönemde geçtiği anlaşılmaktadır. Metinde Türk aile yapısı, dönemin eğitim anlayışı, baba-anne figürleri ile toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal statü gibi hususlar gerçeğe yakın bir üslupla yansıtılmaktadır.

B.1.2. Metin içi Belirtkeler

B.1.2.1. İşlev

İşlev, metnin yazılış amacıdır. Okuyucuyu bilgilendirmek, düşündürmek, okuyucuyu harekete geçirmek, eğlendirmek, heyecanlandırmak gibi amaçlar metnin işlevini oluşturur. Kaşığı metninde işlev, duygu paylaşımı ve mesaj vermedir.

B.1.2.2. Betimleme cümleleri

Kaşığı metnindeki betimleme cümlelerine örnek olarak şu cümleler gösterilebilir:

- Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırlıtısını duyardık.
- Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi yaşlı bir adamdı.
- Dadaruh, eline kaşığı alıp işe başladı mı tık... tık... tık! Tıpkı bir saat gibi...
- Sanki kaşığının muntazam tıkırtısı Tosun'un hoşuna gidiyor, kulaklarını kısıyor, kuyruğunu kocaman bir püskül gibi sallıyordu.
- Yatağın altında yeşil tahtadan bir sandık duruyordu.
- Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşığının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivriydi.
- Ben içimdeki zehirli acıyı kusmak için acele ediyordum.

B.1.2.3. Yargı cümleleri

- "Eğer yalan söylersen seni döverim!"
- "Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok kötüdür."
- Şimdi babama söylersen Hasan da duyacak, belki beni affedecekti...
- "Şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin. Hasan da duyar. Onu öpersin, ağlarsın, seni affeder."

B.2. Büyük Ölçekli Yapı Ölçütleri

B.2.1. Başlık

Başlıklar, metnin konusu ve içeriği hakkında okuyucuyu bilgilendirerek onu metne hazırlayan kısa ve öz adlandırmalardır. Metin hakkında bilgilendirmesi yönüyle bilgilendirme işlevi, okuyucunun dikkatini çekerek onda okuma arzusu ve merak oluşturması yönüyle de çağrı işlevi taşır¹. Bir metni başlıklandırmak ciddi bir özveri ve idrak gerektirir.

Başlık, içerik hakkında birtakım ipuçları barındırır da metnin tüm detaylarını sunmaz. Uzun başlıklar akılda kalıcılığı zorlaştıracığından etkiyi azaltıp merakı köreltecektir.

Bilgilendirici metinlerde ana başlığın yanında alt başlıklara yer vermek, konuya ilişkin taramalarda fayda sağlamakla birlikte anlam bütünlüğünü kolaylaştıracaktır.

Metinde kaşığı, metnin esas objesi ve olayları şekillendirmede önemli bir araç olduğundan başlık olarak bu aletin seçilmesi oldukça makuldür. Okuyucuyu ana fikre götürmede etkili ve güçlü bir ipucu olmakla beraber "Kaşığı" başlığı, bilgilendirme anlamında işlevini yerine getirip okuyucuyu metne hazırlamaktadır. Metinde alt başlıklara rastlanmaz.

B.2.2. Konu

Konu, yazarın anlatmak istediklerini aktarırken başvurduğu temel kaynaktır. Torusdağ ve Aydın, konu için “*Konu bir metnin esasını oluşturan ilk ögedir çünkü konu, yazara düşüncelerini iletebilmesi için bir ortam hazırlamaktadır. Yazar söylemek istediklerini seçtiği konu aracılığı ile okuyucusuna aktarır*” (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 191) açıklamasında bulunurlar. Temelde ‘Bu metin ne anlatıyor?’ sorusunun cevabıdır konu.

Kaşağı metnin konusu, bir çiftlikte yaşayan çocuğun atlara ilgi duyması ve fırsatını bulduğu bir gün atları kendi başına tımar etmek istemesi sonucu oluşan bir takım duygusal ve fevri hareketlerin otoriter baba figürünün etkisiyle ani bir yalan doğurması ve bu yalanın ailede öngörülemez bir sonuca sebebiyet vermesidir.

B.2.3. Anahtar Sözcükler

Anahtar sözcükler, bir metnin içeriği hakkında bilgiler sunan temel ifadelerdir. Metnin iskeletini oluşturarak okuyucuda metne ilişkin çağrışımlar yapar. Metnin özetlenmesinde anahtar sözcükler olmazsa olmazdır. Metnin konusu bu sözcükler doğrultusunda şekillenir ve metin bu sözcükler ile konu üzerine inşa olunur.

Kaşağı metnin anahtar kelimeleri şunlardır: kaşağı, at, tımar, korku, yalan, kardeş, iftira, pişmanlık.

B.2.4. Ana Düşünce Tümcəsi

“*Metinlerde ana düşüncenin belirtildiği tümce, bir yazının ana düşüncesini, üzerinde durulan, seçilen konudan hareketle öne sürülen, açıklanan, savunulan temel görüşü ifade eder. Metinlerin büyük ölçekli önermeleri bu tümcelerle açıklanabilmektedir*” (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 194). Bilişsel işleve sahip olan bu tümceler, derin yapıyı doğrudan sunarak okuyucunun idrakini kolaylaştırır. Bazen bu cümleler metnin başında, bazen de etkiyi artırmak ve okuyucunun anlatılanlar üzerine düşünmesine zaman tanımak için metnin ortasında verilir. Bazı durumlarda ise yazar, bu cümleleri doğrudan okura vermez ve ana düşünceyi metnin genelini yorumlayarak okurun bulmasını ister. Kaşağı metni, ana düşünce tümcesi doğrudan verilmeyen bir metindir. Metnin genelinden çıkarılan ana düşünce ise “Yalan, pek çok durumda bir kurtuluş gibi görünse de bir kez sarf edildiği andan itibaren katlanıp büyüyerek korkunç sonuçlar doğurabilir.” şeklinde yorumlanabilir.

B.2.5. İçerik Şeması

Her metin belirli bir anlamsal-mantıksal sıralama üzerine kurulur. Bu sıralama, yazarın anlatmak istediklerinin okuyucuda karşılık bulması açısından önem arz eder. “*Metnin içeriğini oluşturan bu sıralama metnin türüne göre de değişebilmektedir*” (Dilidüzgün, 2021, s. 79). İçerik şemasını bu sıralama teşkil eder. Olay çevresinde gelişen metinlerde içerik şeması giriş-gelişme-sonuç bölümlerinden oluşur.

Kaşağı metninde de içerik şeması giriş, gelişme ve sonuç olarak ifade edilebilir:

Giriş: Atları çok seven çocuk, onları tımar etmek istese de henüz bunun için çok küçüktür. Ahırda kimsenin olmadığı bir gün kendi başına atları tımar etmek ister. Arayıp bulduğu yeni kaşağıyla atları tımara kalkıp hayvanların canını yakınca beklediği gibi tımarı yapamaz. Bu duruma sinirlenen çocuk öfkesini, kaşağıyı ağır bir taşla ezip yalağın içine atarak çıkarır.

Gelişme: Kimsenin fark etmediği yalaktaki kırık kaşağıyı bir gün sert ve otoriter baba ahırı gezerken fark eder. Seyisi çağırıp durumu sorar. Fakat seyisin de haberi olmadığı için gözler ahırdaki çocuğa döner. Bir anda korkan çocuk daha kendisine bir şey sorulmadan panikle kaşağıyı kardeşi Hasan'ın kıldığı yalanını söyler. Hasan çağırılır. Baba, Hasan'a soracağı soruya yalansız cevap vermesini söyler. Eğer doğru söylerse darılmayacaktır çünkü yalan çok kötü bir şeydir. Hasan kaşağıyı kendisinin kırmadığını söyleyip tüm ikazlara rağmen cevabında ısrarcı olunca baba ona inanmaz ve bir tokat atıp bir daha ahıra girmeme cezası verir.

Sonuç: Evde hizmetçileri Pervin ile oturmaya başlayan Hasan'ın, ahıra girmeme cezası uzunca bir süre devam eder. Bir gün aniden hastalanır. Kasabadan gelen doktor, küçük çocuğun kuşpalazı olduğunu söyler. Buna ağlayan Pervin'i gören çocuk, ona neden ağladığını sorar. Kardeşi Hasan'ın öleceği haberini bu vesileyle öğrenen çocuk da ağlamaya başlayınca bütün gece uyuyamadan, söylediği yalanla kardeşine attığı iftiranın vicdan azabını çeker. Kalkıp hemen babasına her şeyi anlatmak istese de Pervin, onu sabah konuşmaya ikna eder. Zor kötek ikna olan çocuk sabah gün henüz ağarırken kalkıp babasıyla konuşmak için sofaya çıktığında imamla Dadaruh'u ağlarken görür. Kardeşi Hasan o gece ölmüştür.

B.2.6. Konu Değişimi Belirleyicileri

Metnin gidişatını önemli ölçüde değiştiren unsurlara "konu değişimi belirleyicileri" denir. Kaşağı metninde bu belirleyicilere şunlar örnek gösterilebilir:

- Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk.
- "Dadaruh, tımarı ben yapacağım", derdim. "Yapamazsın." "Neden?" "Daha küçüksün de ondan..."
- Ben bir gün tek başıma kaldım. Hasan'la Dadaruh dere kenarına inmişlerdi. İçimde bir tımar etme hırsı uyandı.
- Karnına sürtmek istedim. Rahat durmuyordu.
- Biraz köreltmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım. Dişleri bozulunca tekrar denedim. Yine atların hiçbirini durmuyordu. Kızdım.
- İstanbul'dan gelen, Dadaruh'un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra yalağın içine attım.
- Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan: "Hasan", dedim.
- Babam çok sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı.
- "Eğer yalan söylersen seni döverim!"
- Hasan, Dadaruh'un elinde duran alete şaşkın şaşkın baktı. Sonra sarı saçlı başını sarsarak: "Ben kırmadım", dedi.
- Babam sinirlendi. Üzerine yürüdü. "Utanmaz yalancı" diye yüzüne bir tokat patlattı. "Götür bunu eve, sakın bir daha da buraya sokma. Hep Pervin'le otursun!" diye haykırdı.
- "Kardeşin ölecek!"
- Dalar dalmaz Hasan'ın hayali gözümün önüne geliyor. "İftiracı! İftiracı!", diye karşımda ağlıyordu.
- "Şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin. Hasan da duyar. Onu öpersin, ağlarsın, seni affeder." "Peki!"
- Ne yazık ki zavallı masum kardeşim o gece ölmüştü.

B.2.7. Biçem

Biçem, en sade haliyle Dijk'in (1988, s. 73) ifadesiyle "aynı şeyi farklı şekillerde söylemek" olarak tanımlanabilir. "Yazar, zihinsel tasarımlarını somutlaştırırken okuyucusu ile iletişimi

sağlayacak en iyi şartları sunmak zorundadır. Burada yazarın biçemi devreye girer (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 219). Bir metnin biçimini incelemek, yazarın dil kullanımı ve üslubundan yola çıkarak onun zihin dünyasına ulaşmaya çalışmaktır. Metinlerin farklı biçimsel özellikler taşıması 3 kısımda ele alınır: Sözdizimsel düzlemle ilgili yapılar, anlamsal düzlemle ilgili yapılar ve anlatıcı bakış açıları.

B.2.7.1. Sözdizimsel Düzlemle İlgili Yapılar

Sözdizimsel düzlemle ilgili yapılar, küçük ölçekli yapı unsurlarının metnin anlamı ve işlevini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmasıdır.

Tek Yüklemden ya da Sözcükten Oluşan Tümce Örnekleri:

“Sallıyor.” (18), “Yapamazsın.” (24), “Neden?” (25), “Yapacağım.” (27), Yok! (43/44), Kızdım. (59), “Söylemem.” (94), “Neden?” (142), “Peki!” (158), Kalktık. (162)

Kaşağı hikâyesinde 10 yerde tek kelime cümleye rastlanmaktadır. Yazarın gereksiz hiçbir kelimeye yer vermeyerek akıcılığı artırdığı, zaman zaman tek kelime cümleler kurarak bağlamsal yapıyı koruduğu görülmektedir. Betimlemeli cümlelerin yanı sıra tercih ettiği uzamayan cümleler gerçekliği artırmıştır.

Doğrudan Aktarım Tümceleri

Kaşağı metninde yazar, diyalogları doğrudan aktarım tümceleri ile verirken kişilerin tümcelerini tırnak içinde verdikten sonra, “...” dedi, dedim, derdi, diye haykırdı şekillerinde, bilinen geçmiş zaman ile aktarmıştır. Bu duruma aşağıda birkaç tane örnek gösterilmiştir:

- “Dadaruh, tımarı ben yapacağım”, derdim. (23)
- “Galiba acıtıyor”, dedim. (53)
- Dadaruh’a bağırdı: “Gel buraya!” “...” (70/71)
- Dadaruh: “Bilmiyorum”, dedi. (76)
- Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan: “Hasan”, dedim. “Hasan mı?” “Evet, dün Dadaruh uyurken odaya girdi. Sandıktan aldı, sonra yalağın taşında ezdi.” “Neden Dadaruh’a haber vermedin?” “Uyuyordu.” “Çağır şunu bakayım.” (77-84)
- Hasan’a dedi ki: “Eğer yalan söylersen seni döverim!” “Söylemem.” “Peki bu kaşağıyı neden kırdın?” (92-95)
- Hasan, Dadaruh’un elinde duran alete şaşkın şaşkın baktı. Sonra sarı saçlı başını sarsarak: “Ben kırmadım”, dedi. “Yalan söyleme diyorum.” “Ben kırmadım.” Babam tekrar: “Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok kötüdür”, dedi. (96-100)
- Babam sinirlendi. Üzerine yürüdü. “Utanmaz yalancı” diye yüzüne bir tokat patlattı. “Götür bunu eve, sakın bir daha da buraya sokma. Hep Pervin’le otursun!” diye haykırdı. (102-106)
- Doktor geldi. “Kuşpalazı” dedi. (122/123)
- Pervin hüngür hüngür ağlıyordu. “Neden ağlıyorsun?” diye sordum. “Kardeşin hasta.” “İyi olacak.” “Hayır, olmayacak.” “Ne olacak peki?” “Kardeşin ölecek!” “Ölecek mi?” (128-135)

Ünlem Tümcesi Kullanımı

“Ünlem tümceleri, okuyucuyu daha aktif hale getirmek için kullanılan, sözü fazla uzatmadan, anlamsal yapının ifadesini kolaylaştırıcı sözdizimsel biçim özelliği olarak görülmektedir” (Torusdağ ve Aydın, 2015, s. 225).

Kaşağı metnindeki ünlem cümlesi örnekleri aşağıda verilmiştir:

- "Gel buraya!" (71)
- "Eğer yalan söylersen seni döverim!" (93)
- "Kardeşin ölecek!" (134)
- "Peki!" "Hadi şimdi uyu!" (158/159)

B.2.7.2. Anlamsal Düzlem Yapısı

Metinde kullanılan ad, eylem ve bütün sözcüklerin aynı kavram alanından seçilmesi, bir bağdaşıklık oluşturması, kullanılan söz sanatları vb. estetik ve anlamsal unsurlar metin için kritik bir öneme sahiptir. Bu unsurlar anlamsal yapıyı teşkil eder.

B.2.7.2.1. Eğretileme

Eğretileme, "Benzetmenin iki temel ögesinden birisinin kaldırılması sonunda oluşturulan anlam olgusudur" (Akbayır, 2013, s. 217). "Aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini, öteki yerine kullanma sonucu oluşan değişmece türü" (İmer ve diğerleri, 2011, s. 112) olarak da tanımlanan eğretilmeden, TDK tarafından 'istiare' olarak bahsedilmektedir.

Kaşağı metni bir olay öyküsü olmakla beraber yalın bir metindir. Bu sebeple metinde eğretilmeye 2 noktada rastlanılır.

- Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin sırlıtısını duyardık. (1)
- Ben icimdeki zehirli acıyı kusmak için acele ediyordum. (164)

B.2.7.2.2. Benzetme

"Benzetme, aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyin benzerlik açısından karşılaştırılmasıdır." (Akbayır, 2013, s. 215). Eğretilmeden farklı bir unsur olan benzetmede, eğretilemenin aksine 4 temel öge bulunur. Benzeyen, benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatı. Bu dört öğeden en az ikisi bir araya gelerek anlatımı kuvvetlendirmek ve somutlaştırmak amaçları güder. Eğretilmede ise bu öğelerden yalnızca bir tanesinin (benzeyen yahut benzetilen) olması esastır.

Kaşağı metninde tespit edilen benzetmeler:

- Dadaruh, eline kaşağıyı alıp işe başladı mı tıkı... tık...tık! Tıpkı bir saat gibi...
- Sanki kaşağının muntazam tıkırtısı Tosun'un hoşuna gidiyor, kulaklarını kısıyor, kuyruğunu kocaman bir püskül gibi sallıyordu.
- Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım.

B.2.7.2.4. İzlek ve Öрге

TDK'nin güncel sözlüğünün "Bir edebî eserde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelim." şeklinde tanımladığı izlek, yazarın derin yapıda söylemek yahut sezdirmek istediklerini kapsar. Bir izlek, birçok örgeden yani motiften oluşur ve derin yapının ayrılmaz bir parçasıdır. Bir metinde bir ana izlek olsa da alt izlekler de olabilir. Bu durumda bu alt izlekler, öрге konumuna geçer. Öрге ve izlek arasında sıralı bir düzen söz konusudur.

Kaşağı metninde çiftlik hayatı ve at bakımıyla doğrudan ilişkili olduğu için kaşağının kullanılması örgedir. Kaşağı üzerinden oluşturulan yalan ve iftira durumları da diğer örgeleri teşkil eder. Bu örgeler birleşerek ana izleği oluşturur. Metnin izleği; "İnsanın hangi

sebepden olursa olsun yalana yönelmesi, anı kurtarmasını sağlasa da uzun vadede geri dönülemez hata ve pişmanlıklara neden olur.” ifadesiyle açıklanabilir.

B.2.7.3. Anlatıcı Bakış Açısı ve Anlatım Tutumu

Bir metnin kim tarafından hangi bakış açısıyla anlatıldığını açıklayan kavram anlatıcı bakış açısıdır. Anlatıcı bakış açıları metnin derin yapısında oldukça büyük önem arz eder. Çünkü “Anlatıcının olayı anlatış şekli onun görme biçimini yansıttığı için okuyucu anlatıdaki olayları anlatıcının görüş biçimiyle algılayacaktır ve anlatıcının bilinmesi metnin çözümlenmesine ışık tutacaktır” (Torusdağ v& Aydın, 2015, s. 234).

Anlatı metinlerinde temel olarak 3 tür bakış açısından söz edilir: Hâkim (ilahi) bakış açısı, kahraman bakış açısı ve gözlemci bakış açısı. Hâkim bakış açısında anlatıcı her şeyi muktedir, her şeyi görür ve bilir durumdadır. Kahraman bakış açısı, anlatıcının da anlatılanların bir parçası, yaşayanı durumunda olduğu bakış açısıdır. Aktarılanlar yalnızca bu kahramanın bilip deneyimledikleriyle sınırlıdır. Gözlemci bakış açıdaysa anlatıcı, anlatılanlara şahitlik eden, onları gözlemleyen kişi konumundadır. Olaylara müdahale etmez, objektiflikten şaşmaz. Dışarıdan bir tanık olduğu için olayları algılama becerisi diğer bakış açılarına nazaran daha kısıtlı olsa da tarafsızlığı nedeniyle nesnelliği daha yüksektir. Bu üç anlatıcı bakış açısının yanında bazı araştırmacı ve kaynaklara göre bir de karma bakış açısından söz etmek mümkündür. Karma bakış açısı, metnin bölümlerinde değişen yahut aynı anda birden fazla bakış açısını bünyesinde barındıran bakış açısıdır (Torusdağ & Aydın, 2015, s. 236).

Kaşığı metninde kahraman bakış açısı kullanılmış, olaylar kahramanın ağzından anlatılmıştır. Bu doğrultuda, anlatılanlar bir kurmacadan ziyade yazarın şahsen yaşadığı, çocukluğundan bir anıymış izlemine uyandırır çünkü yazar olayları yalnızca kahramanın açısından okura aktarır. Kahramanın adı bile verilmezken duyguları, düşünceleri ve endişeleri yazar tarafından bilinmekte okura hissettirilmektedir. Öyküye hâkim olan bakış açısı içe dönüktür.

Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırlıtısını duyardık. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk... İçimde bir tımar etme hırsı uyandı. Kaşığıyı aradım; bulamadım... Hemen kaptım. Tosun'un yanına koştum. Karnına sürtmek istedim... Kızdım. Öfkemi sanki kaşığıdan çıkarmak istedim. On adım ilerdeki çeşmeye koştum. Kaşığıyı yalağın taşına koydum... Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan: "Hasan", dedim... Kalktık. Ben içimdeki zehirli acıyı kusmak için acele ediyordum. Ne yazık ki zavallı masum kardeşim o gece ölmüştü. Sofada çiftlik imamıyla Dadaruh'u ağırlarken gördük. Babamın dışarı çıkmasını bekliyordardı.

B.2.8. Özet

Özet, bir metnin ayrıntılardan sıyrılıp izleğe ve konuya odaklanarak önemli kısımlarının kısaca aktarımıdır. Sözlü ya da yazılı olabilir.

Kaşığı metninin özeti aşağıdaki gibidir:

Atları çok seven çocuk, onları tımar etmek istese de henüz bunun için çok küçüktür ve seyis Dadaruh, kendisi olmadan bunu yapmasına izin vermez. Kendi başına bunu deneyimlemek isteyen çocuksa ahırda kimsenin olmadığı bir gün kendi başına atları tımara kalkıştır. Arayıp bulduğu yeni kaşığıyla atları tımar ederken hayvanların canını yakınca

beklediği tepkiyi alamaz. Bu duruma sinirlenen çocuk öfkesini, kaşığı ağır bir taşla ezip yalağın içine atarak çıkarır. Kimsenin fark etmediği yalaktaki kırık kaşığı bir gün sert ve otoriter baba ahır gezerken fark eder. Seyisi çağırıp durumu sorar. Fakat seyisin de haberi olmadığı için gözler ahırdaki çocuğa döner. Bir anda korkan çocuk daha kendisine bir şey sorulmadan panikle kaşığı kardeşi Hasan'ın kırdığı yalanını söyler. Hasan çağırılır. Baba, Hasan'a soracağı soruya yalansız cevap vermesini söyler. Eğer doğru söylerse darılmayacaktır çünkü yalan çok kötü bir şeydir. Hasan kaşığı kendisinin kırmadığını söyleyip tüm ikazlara rağmen cevabında ısrarcı olunca baba ona inanmaz ve bir tokat atıp bir daha ahıra girmeme cezası verir. Hasan'ın, ahıra girmeme cezası uzunca bir süre devam eder. Geceleri ağabeyinden atlara ve ahıra ilişkin haberler alan küçük Hasan bir gün aniden hastalanır. Kasabadan gelen doktor, küçük çocuğun kuşpalazı olduğunu söyler. Buna ağlayan Pervin'i gören çocuk, ona neden ağladığını sorar. Kardeşi Hasan'ın öleceği haberini bu vesileyle öğrendiğinden o da ağlamaya başlayınca bütün gece uyuyamadan, söylediği yalanla kardeşine attığı iftiranın vicdan azabını çeker. Kalkıp hemen babasına her şeyi anlatmak istese de Pervin, onu sabah konuşmaya ikna eder. Zar zor ikna olan çocuk sabah gün henüz ağarırken kalkıp babasıyla konuşmak için sofaya çıktığında imamla seyislerini ağlarken görür. Kardeşi Hasan o gece ölmüştür.

B.2.9. Sonuç Tümcəsi

Sonuç cümlesi, metinlerin son kısmında yer almakla birlikte metnin başlangıcıyla ilişkili olan cümledir. Yazar bu cümlede amacına uygun hareket ederek okuyucuda bir etki bırakmak yahut onda bir davranış değişikliği, farkındalık oluşturmak gayesinde olur. Bu noktada sonuç cümlesi oluşturmak, başlık bulmak kadar önemli ve zorlayıcı bir mesele haline alır. Sonuç cümleleri bazen en son cümle olması münasebetiyle bir tek cümleyken bazen de birkaç cümleden oluşan bir kısım halinde karşımıza çıkar. Kaşığı metninin "Ben içimdeki zehirli acıyı kusmak için acele ediyordum. Ne yazık ki zavallı masum kardeşim o gece ölmüştü." bölümü hem çocuğun pişmanlığını hem de metnin mesajını vurgulayarak sonuç tümcəsi görevini üstlenmektedir.

C. BÜTÜNCÜL OKUMA

Kaşığı metni bağlamında çözümlenen küçük ve büyük ölçekli yapılardan hareketle öykünün içeriği hakkında bazı çözümlenmeler yapmak mümkündür. Metin bir olay öyküsü olup kahraman bakış açısıyla aktarıldığı için okuyucuda zaman zaman bir anı okuyormuş izlenimi uyandırmaktadır. Fakat işin aslı, Kaşığı metni zaten bir anıdır. Alangu (1968, s. 28-31) bu konudaki çalışmalarını Ömer Seyfettin'in kendisinden on yaş büyük ablası Güzide Hanım ile yaptığı görüşmelere dayandırmaktadır.

Tahir Alangu'nun (1968) yaptığı araştırmalar ve röportajlar neticesinde Kaşığı'ya konu olan çiftliğin Karalar Çiftliği, sert mizaçlı babanın ise alaydan yetişme bir subay olan Ömer Şevki Bey olduğu anlaşılmıştır. Üstelik hizmetçi Pervin ve seyis Dadaruh gerçekten var olan kişilerdir. Daha da önemlisi küçük yaşlarda ölen iki kardeşten birinin adı Hasan'dır ve kuşpalazından ölmüştür (Alangu, 1968, s. 25-26).

Yazarın diğer hikâyelerinde de zaman zaman anılarına yahut geçmişindeki mekânlara yer verdiği görülmektedir. Örneğin metnin girişinde yapılan ev tasviri ile 'Ant' öyküsünde aktardığı köy ve ev tasvirleri örtüşmektedir. Yine çocukluğunu geçirdiği Gönen'i hikâyelerinde sıklıkla mekân olarak kullanmıştır. Bu hikâyelerini (Ant, İlk Namaz, Kaşığı, Falaka) Enginün (2020, s. 435) sıraladığı beş kümeden "konusunu çocukluk ve gençlik hatıralarından aldıkları" başlığında altında toplar.

Babanın alaydan yetişme bir subay olması sertliğini anlaşılır kılmakla birlikte aile hayatındaki rolünü etkiler. Çocuklarına karşı da sert ve otoriter tutumundan vazgeçmeyen baba, neticede çocuklarının kendisinden korkmasına ve hatalar yapmasına sebebiyet verir. Bu konuda Turna (2020) *“Baba yahut otorite figürünün baskın daha da fenası, hikâyede geçtiği şekliyle nefes kesecek kadar dehşete düşürücü olması, çocuğun yalan söylemesine yol açmıştır.”* diyerek hikâyeye psikanalitik açıdan yaklaşmış, kahramanın hatalarından ziyade altında yatan ve onu hata yapmaya iten nedenleri ele alarak babayı da sorumlu tutmuştur. Annenin İstanbul’a seyahatleri ise belki de durum içerisindeki pasifliğini vurgulamak içindir. Zira yazarın *“Annem geldikten sonra da affetmedi.”* söylemi annenin aile içerisindeki tek otorite olan babaya karşı pasifliğini göstermektedir. Üstelik annenin yokluğu çocuklarda sevgi eksiliğine neden olmuş, Dilidüzgün’ün (2005, s. 18) de dediği gibi *“...annenin yokluğunun yarattığı ortam öfke boşaltımı için bir bahane...”* haline dönüşmüştür. *“...bu noktadan sonra çocuğun birden öfkelenmesini ve eşyaya zarar vererek içindeki birikimi boşalttığını görmekteyiz”* (Dilidüzgün, 2005, s. 17).

Metnin sonlarında sık sık bahsi geçen hizmetçi Pervin’in, yazarı çocuk haliyle etkileyeceğini düşünmeksizin verdiği kardeşinin öleceği haberi, yazar üzerinde gözle görülür bir etki oluşturur. Yazar kardeşi için ağlamakla birlikte çocuk olmasına rağmen bütün gece uyuyamaz. Hikâyeyi psikanalitik açıdan ele alan Turna bu kısımda ilginç bir detaya dikkat çeker: *“Başkahraman, kardeşinin ölüm döşeğine düşmesine kadar uzanan zaman diliminde, suçunu itiraf etmeyi ve kardeşini temize çıkarmayı düşünmez. Hatta kendisinden şüphelenilmeyişinden memnun gibidir. ‘Zavallı anneciğim benim iftira atabileceğime hiç ihtimal vermiyordu’ diyen suçlu ağabey, dürüst olmayan bu bencilce tavrı bir yıl sürdürür. İtiraf ancak Hasan’ın akibetinin belli olmasıyla akla gelen bir fikirdir...”* (2020, s. 202). Bu oldukça dikkate değer bir husustur. Zira *“Ceza endişesinin yaptığı ağırlık, vicdan duygusunu ezer”* (Turna, 2020, s. 198). Bu endişe o kadar büyüktür ki kahramanı masumiyetten uzaklaştırarak bencilleştirir.

Pervin’in, kahramanın hemen yanında yatmasına rağmen çocuktaki huzursuzluğu fark etmemesi yahut önemsememesi bir başka dikkate değer husustur. Neden sonra kahraman, Pervin’i uyandırıp her şeyi itiraf ettiğindeyse Pervin’in tepkisi yazarı yatıştırıp yeniden uyutmak üzerine olur. Bir çocuğa sevdiği bir kişinin öleceği haberini düşünmeksizin aktarması ve o itirafın kahraman için ne denli önemli olduğunu anlayamaması Pervin’in eğitimsizliğini ve çocukların emanet edileceği kimselerin seçiminin ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Metinde Dadaruh’un da kışkırtıcı bir etkisi vardır. İnsan doğası, ilk insan ve peygamber Âdem aleyhisselamdan beri kendisine yasaklanan ve yapılması engellenen şeylerin cazibesine kapılması üzerinedir. Yasaklar insanlar için çekicidir. Hikâyede de bu durumun bir örneği olarak tımar etmek eylemi önem taşır. Dadaruh’un her sabah çocukların gözleri önünde atları tımar etmesi fakat çocuklar bunu deneyimlemek istediklerinde bu arzularını boyları at kadar olunca yapabileceklerini söyleyerek ertelemesi çocukları bir şeye özendirip sonrasında ondan alıkoyma durumuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Dilidüzgün (2005) bu durumu bir kışkırtma olarak görür ve 7-8 yaşlarındaki çocukların bağımsızca hareket etmeye meyilli olduklarını belirtir. Bu meyle ebeveynlerin tutumu ise çocuklardaki güven duygusunu şekillendirecektir. *“Çünkü yanlış da olsa çocuğun deneyim isteği tatmin edilmediğinden, kendine güvenilmediği duygusunu yaşayan çocuk, adeta suç işleme olgusuna adım adım itilmektedir”* (Dilidüzgün, 2005, s. 16).

Korkuya dönüşen baba otoritesi, pasif ve eksik kalan anne figürü ve bir eylemi özendirip ondan alıkoyma durumları Kaşağı hikâyesinde koca bir aileyi hazin bir sona sürükler. Masum, küçük Hasan işlemediği bir suçun cezasını ağır bir şekilde tam bir yıl boyunca

çekmek zorunda bırakılır. Bir yılın sonunda hastalanıp ölen Hasan'ın bu hazin ölümü başta kahraman olmak üzere tüm aileyi derinden etkiler. Bu noktada Turna (2020), Hasan'ın ölümünün mikrobik bir hastalıktan kaynaklı olduğunu fakat her hastalığın da bir ruhi cephesinin bulunduğunu, küçük Hasan'ın aile içinde koca bir sene maruz kaldığı ceza ve psikolojik şiddet yüzünden yıprandığını vurgular. Bu durum Hasan'ın ağabeyi kadar ebeveynlerini de mesul yapar. Kuşpalazından kaynaklı bir ölüm olduğunu bildiğimiz halde yazar, vicdanî ıstırapla aktardığı bu hikâyenin hazin sonundan kendisini sorumluymuş gibi gösterir, "*Ömer Seyfettin öyle etkileyici bir olay örgüsü teşekkül ettirmiştir ki okuyucu Hasan'ın vefatından onu mesul tutar*" (Turna, 2020, s. 198).

Yazar, metnin sonunda suçunu Pervin'e itiraf etse de babaya o zehirli itirafın gelip gelmediğini okuyucuya aktarmaz. Çünkü kardeşi Hasan öldüğünden bu itirafın bir anlamı kalmaz. Bu noktada 'iş işten geçtikten sonra yapılan eylemlerin hiçbir anlamı yoktur' düşüncesi ortaya çıkar.

Kaşağı öyküsü yazarın hayatından izler sunsa da apaçık mesajlar da içermektedir. Yalan ve iftiranın kötülüğü, çocuk eğitimi ve korku kültürü kavramları üzerine düşündüren metnin kurgusunu yapıbozunculuk kuramı bağlamında bozup yeniden şekillendirirsek metin mevcut akışını ve çarpıcılığını kaybedecektir. Söz gelimi:

- O gün kahraman ahırda olmasaydı yahut kaşağıyı bulamasaydı bunların hiçbiri yaşanmayacak, kaşağı kırılmayacağından kardeşi Hasan cezalandırılmayacaktı. İlerleyen zamanda Hasan kuşpalazına yakalanıp ölse bile kahraman bu ölümden kendini sorumlu tutmazdı.
- Kahraman kaşağıyı bulduktan sonra atları tumar ederken canlarını yakmasaydı ve işlemi başarılı bir şekilde sonlandırırsaydı, seyis Dadaruh'tan çeşitli övgüler alabilir, hatta durum babasına bildirildiğinde baba takdirine bile mazhar olabilirdi. Böylesi bir durumda kahraman pozitif duygular içerisinde kaşağıyı kırmayı aklının ucundan bile geçirmezdi.
- Anneleri İstanbul'a hiç gitmemiş olsaydı babanın öfkesini yumuşatabilir; çocuklardan biriyle gitmiş olsaydı bu tarz hazin bir olay hiç yaşanmayabilirdi.
- Baba askeri kimliğini aile içerisinde bir kenara bırakarak çocuklarına daha şefkatli bir yaklaşım sunsaydı, kahraman babadan 'nedense' çok korkmaz ve kardeşine iftira atmazdı.
- Hasan, kaşağıyı kıranın kendisi olmadığını söylediğinde baba ona inanmamak yerine gerçeği bulmaya çalışsaydı Hasan haksız yere tokat yemez ve cezalandırılmazdı.
- Yalan ve iftiranın masum kardeşine verdiği zararı gören yazar suçunu hemen itiraf etseydi kardeşi haksız suçlamalardan kurtulur ve cezalandırılmazdı. Muhtemelen ceza alan kişi kahramanın kendisi olurdu.
- Baba, Hasan'ın yalan söylediğini düşünse bile ona tokat atarak onu cezalandırmak yerine hem yalan söylemek hem de kendine ait olmayan eşyaların izinsiz kullanılmayacağı üzerine uyarıda bulunsaydı kahraman korkusunu üzerinden atıp gerçeği itiraf edebilirdi.
- Anne döndükten sonra çocuklarına arka çıkıp babayı yumuşatsaydı, haksız cezadan bilinçsizce de olsa dönülebilirdi.
- O gece kahraman uyuyamadığında Pervin'i uyandırıp niyetini ifşa etmek yerine sessizce kardeşinin yanına gitseydi, belki ölüm döşeginde de olsa kardeşinden özrünü diler, babasına suçunu itiraf ederdi. Böylelikle kendisini kardeşine affettirme şansı elde edebilir, vicdan azabını biraz olsun dindirebilirdi.
- Kahraman, Pervin'i uyandırdıktan sonra sabah söylemesi için ikna olmak yerine Pervin'e karşı çıksaydı da yukarıdakine benzer bir sonuç olabilirdi. Bu gibi durumların metnin seyrini tümüyle değiştirip sonuçtan uzaklaştırarak kurguyu bozabileceği pekâlâ söylenebilir. Yazarın tüm çatışma ve düğümleri yerinde, dozunda kullanarak maharetini gösterdiğini, okuyucuyu etkilemeyi başardığını söylemek mümkündür.

SONUÇ

“Metin, anlaşılabilen, yorumlanabilen ve metinsel, sosyal ve kültürel bağlamlara göre, içerisinde belli mesajlar barındıran dilsel bir bütünlüktür.” (Torusdağ ve Aydın, 2015, s. 287). Bir metin yalnızca kelimeleri birbiri ardına sırlayarak gelişigüzel cümleler oluşturmak değildir. Yazınsal metinler tek bir seferde okuyarak derinliği kavranabilen, anlamına tümüyle vakıf olunabilen ürünler değildir. Bu noktada metin incelemeleri ile yazarın amaçladığı derinliğe ulaşılabilir, anlamsal yapı ve derinlikler çözümlenebilir. Başlığında sonucuna kadar derin bir özveri ve emek isteyen metin; yüzey, derin ve üst yapı unsurlarıyla incelenebilse de metinlerin görünen ve görünmeyen anlamlarını anlamak için tek başına bu yeterli değildir. Okuyucuda yeterli bir dünya bilgisi, yazar hakkında az çok bir hâkimiyet, kavrama becerisi ve dikkat de olduğu takdirde derin anlama oranı artar.

Tüm bu yeterlilikler sağlandığında Ömer Seyfettin’in Kaşığı için; akıcı, anlaşılır ve yalın bir dile sahip olduğu söylenebilir. Anlatılanlar, dönemin aile yapısıyla eğitimsel bakış açılarını okuyucuya sunarak toplumsal hayatın belirli bir kısmını aktarır. İşlevini yerine getirerek okuyucuyla hem duygu paylaşımında bulunur hem de onlara güçlü mesajlar sunar.

Her okuma, metnin yazarıyla bir noktada empati kurma, onun dünya görüşünü özümsemedir. Seyfettin’in metni yazımındaki amacı neticesinde Kaşığı metninde okuyucu, yazarın duygu geçişlerini, arzularını, endişelerini, korkularını, hırslarını ve pişmanlıklarını başarıyla hissedebilmekte ve yazarla başarılı bir empati sürecine girebilmektedir. Üstelik metnin hazin sonu ve kahramanın pişmanlığı okurlar tarafından öylesine özümseilir ki pek çok insanın aklından yıllar boyunca silinmez.

Sonuç olarak Ömer Seyfettin’in; dili, yalın fakat etkisi yüksek kullanan, toplumsal yapı ve hayat düzenine hâkim, başarılı duygusal aktarımların sahibi bir yazar olarak Kaşığı metninde 167 cümle ve 822 sözcükle “Yalan, pek çok durumda bir kurtuluş gibi görünse de bir kez sarf edildiği andan itibaren katlanıp büyüyerek korkunç sonuçlar doğurabilir. Beraberinde getireceği pişmanlıklar, geç kalınmışlıklarla yoğrularak yıllar boyu sürecektir. O sebeple nedeni her ne olursa olsun yalanın her türlü kötüdür ve asla sarf edilmemelidir.” mesajını çarpıcı bir şekilde okurlarına sunduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra içerdiği yüzey ve derin yapı unsurları bakımından ele alındığında hikâyenin aslında bir çocuk hikayesi değil yetişkinlere de önemli mesajlar içeren, güçlü psikolojik unsurlar barındıran bir metin olduğu anlaşılmaktadır. Bu hususta Ömer Seyfettin’in Kaşığı’sının, değerler eğitimini yalnızca çocuklara değil ebeveynlere de sunmakta etkili bir araç olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbayır, S. (2013). *Eğitim fakülteleri için cümle ve metin bilgisi*. Pegem Yayınları.
- Alangu, T. (1968). *Ömer Seyfettin*. May Yayınları.
- Beaugrande, R. A. & Dressler, W. (1981). *Introduction to text linguistic*, Longman.
- Dijk, T. A. V. (1988). *News as discourse*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Dilidüzgün, S. (2005). Eğitsel bir bakış açısıyla Ömer Seyfettin ve "Kaşığı". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, II-1*, 11-24.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Dilidüzgün, Ş. (2021). *Metindilbilim ve Türkçe öğretimi: Uygulamalı bir yaklaşım*. Anı Yayıncılık.

- Enginün, İ. (2020). *Yeni Türk edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)* (15. Baskı). Dergâh Yayınları.
- Güncel Türkçe sözlük (TDK). <https://sozluk.gov.tr/>
- Halliday, M. K. A. & Hassan, R. (1976). *Cohesion in English*. Longman Group Limited.
- İmer, K., Kocaman, A. & Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kala, H. (2018). *Ömer Seyfettin hikâyelerinde metindilbilimsel bağdaşıklık* [Yüksek lisans tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi.
- Karaduman, R. & İşimtekin, S. (2020). Fuzuli'nin bir murabbasının metindilbilimsel açıdan incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9/4, 1425-1441.
- Kılıç, N. (2009). *Ömer Seyfettin bütün hikâyeleri -8*. Üç Harf Yayıncılık.
- Oralış, M. & Özil, Ş. (1992). Metindilbilimsel yaklaşımla yazınsal bir metni çözümleme denemesi. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 3, 37-51.
- Torusdağ, G., & Aydın, İ. (2015). *Memduh Şevket Esendal'ın öykülerine metindilbilimsel bir yaklaşım* [Doktora tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Turna, M. (2020). Kaşığı hikâyesinin psikanalitik edebiyat kuramına göre incelenmesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 20(1), 189-206.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (12. Baskı)*. Seçkin Yayıncılık.